

รูปแบบเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม

SAFE AGRICULTURE MODEL OF THE COMMUNITY ENTERPRISE GROUP:

THUNG HUA MUEANG FARM LEARNING CENTER

ถาวร ศรีสุวรรณ และ ไมตรี อินทรีย์

Thavorn Srisuvan and Mitree Intreia

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Graduate College, Learning Institute for Everyone(Life)

Corresponding author, e-mail:Thavornsri505@gmail.com Tel. 081-189-8742

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม (2) ศึกษาแบบการจัดการระบบการผลิต และ (3) ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชน ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา แต่พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นดินทราย มีสระน้ำขนาดใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงแสดงให้เห็นถึงการพัฒนเกษตรปลอดภัยภายใต้ข้อจำกัดเชิงพื้นที่และทรัพยากร โดยอาศัยความร่วมมือภายในกลุ่ม การปรับตัวเชิงนวัตกรรม และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก

2) รูปแบบการจัดการระบบการผลิต เป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน การผลิตสารชีวภัณฑ์ การทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในพื้นที่

3) ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา ด้านการจัดการ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ภายใต้ข้อจำกัด โดยอาศัยความร่วมมือภายในกลุ่ม และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า โดยสรุปองค์ความรู้ใหม่คือ ได้รูปแบบการทำเกษตรปลอดภัย กระบวนการเริ่มตั้งแต่วิธีการปลูก การดูแลรักษา และการเก็บผลผลิต

คำสำคัญ: รูปแบบเกษตรปลอดภัย, วิสาหกิจชุมชน, ศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม

Abstract

The purpose of this research article is to (1) Study the context of the community enterprise group, Thung Hua Muang Farm Learning Center. (2) To study the production management system, and (3) Study the problems and solutions in managing. This is a qualitative research study with a population of 20 key informants. The research tools used included interviews and focus group discussions. Data was analyzed using content analysis. The research findings revealed that:

1) Context of the Thung Hua Muang Farm Learning Center Community Enterprise Group. Located within a community forest area, the landscape consists of plains interspersed

with hills, but most of the cultivated land is sandy soil. A large pond serves as a natural water source. This demonstrates the development of safe agriculture under spatial and resource limitations, relying on collaboration within the group, innovative adaptation, and linkages with external agencies.

2) The production system management model. It is a participatory management approach that utilizes basic technology, produces bio-fertilizers, makes its own organic fertilizer, and creates added value from local resources.

3) Problems and solutions in the management. It demonstrates the ability to adapt creatively under constraints, relying on collaboration within the group and the judicious use of resources. In summary, the new knowledge includes a model for safe agricultural practices, with processes beginning from planting methods, maintenance, and harvesting.

Keywords : Safe agricultural model, community enterprise, Thung Hua Mueang Farm Learning Center

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกในปัจจุบัน รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการผลักดันเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) เพื่อผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ โดยคณะทำงานจัดทำแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 ทำหน้าที่ในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการนำไปสู่การจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2565: 3)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมีแผนย่อยที่เกี่ยวข้องคือ เกษตรปลอดภัย ซึ่งแนวทางการพัฒนาคือ (1) สนับสนุนการบริหารจัดการฐานทรัพยากรทางการเกษตรและระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (2) พัฒนาระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยและระบบการตรวจรับรองคุณภาพจากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือในระดับต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาคุณค่าทางโภชนาการของสินค้าเกษตรและอาหาร (3) ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกร ชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงผู้ประกอบการให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐาน ทั้งมาตรฐานที่เป็นขั้นพื้นฐานตามหลักการปฏิบัติที่ดีและพัฒนาต่อยอดไปจนถึงมาตรฐานขั้นสูง ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้า รวมทั้งดูแลการผลิตอาหารภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย และการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าระดับสากล (4) สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของความปลอดภัยเพื่อสุขภาพและโภชนาการที่เหมาะสม และส่งเสริมด้านการขยายตลาดการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย และ (5) สนับสนุน

การทำเกษตรอินทรีย์วิถีชาวบ้าน เพื่อต่อยอดสู่เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ควบคู่กับการขยายตลาดเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2565: 3)

ในปัจจุบันมีการกล่าวถึงเกษตรปลอดภัยกันมากขึ้น อาจเป็นเพราะประชากรโลกมีความใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น จึงมองไปที่อาหารปลอดภัย (Food Safety) และระบบการผลิตที่เรียกว่า “เกษตรปลอดภัย” ซึ่งระบบการผลิตนั้นจะต้องปลอดภัยกับสิ่งแวดล้อม และเกษตรกรผู้ผลิตด้วย เช่นเดียวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ใช้ระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้กับกลุ่ม แต่เนื่องจากบริเวณโดยรอบเป็นสวนยางพารา ไม่สามารถเข้าระบบเกษตรอินทรีย์แบบร้อยเปอร์เซ็นต์ได้ จึงใช้ระบบเกษตรปลอดภัยและกลุ่มมีการพัฒนาเป็นลำดับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์มมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้บริโภคพืชผักปลอดสารพิษ มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีแหล่งผลิตอาหาร เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนอื่น ๆ และได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร (GAP) มกษ.9001-2556 เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2566

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการทำเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้ทำเกษตรปลอดภัย และนำไปใช้ประโยชน์แก่ตนเอง ชุมชนในอำเภอนาหว้า และชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอ นาหว้า จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการผลิตเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอ นาหว้า จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอ นาหว้า จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นการ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากตัวแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้ จำนวน 20 คน ดังนี้ (1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน 8 คนและผู้บริโภค 6 คน (2) ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 คน บัณฑิตอาสา 1 คน และประธานวิสาหกิจชุมชน 1 คน รวมจำนวน 4 คน และ (3) ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตร 1 คน และนักวิชาการกรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัด 1 คน รวมจำนวน 2 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดรูปแบบ แนวคิดเกษตรปลอดภัย

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน บริบทพื้นที่ที่ศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ข้อมูลปฐมภูมิ(Primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิทั้งหมด เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริง โดยจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ และนำข้อมูลไปตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าชุมชนที่มีพันธุ์ไม้เศรษฐกิจและพืชตามฤดูกาล ด้านภูมิประเทศ พื้นที่ตั้งอยู่บริเวณป่าชุมชนทุ่งหัวเมือง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมมีสระน้ำขนาดใหญ่ที่ใช้เป็นแหล่งน้ำหลักในการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการน้ำ ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา มีคลองธรรมชาติหลายสาย ด้านสังคมและวิถีชีวิตชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ ใช้วิถีชีวิตเรียบง่ายยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ด้านเกษตร ในด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้และสร้างรายได้ และมีการจัดกิจกรรมอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์และการเลี้ยงสัตว์ ด้านเศรษฐกิจ นอกจากสวนยางพารา ยังมีการทำเกษตรผสมผสาน เช่น ปลูกผักอินทรีย์ และผลิตปุ๋ยชีวภาพ ผลผลิตจากกลุ่มถูกนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอโมนไข่ จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง และผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร อีกทั้งยังเป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งในพื้นที่และผ่านเครือข่ายภายนอก

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการระบบการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้:

2.1 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการจัดการศัตรูพืช: สมาชิกกลุ่มทั้งหมดมีแนวคิดร่วมกันในการเลือกใช้สารชีวภัณฑ์แทนสารเคมี เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อสุขภาพและลดการปนเปื้อนในผลผลิต โดยผลิตสารชีวภัณฑ์เองในชุมชน ผลิตน้ำหมักชีวภาพจากพืชสมุนไพร และจุลินทรีย์ธรรมชาติ เพื่อใช้ควบคุมแมลงและโรคพืช ใช้วิธีผสมผสาน

2) การจัดการน้ำ: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์มมีแนวทางการจัดการน้ำที่เน้นความปลอดภัยและความยั่งยืน โดยใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งแหล่งน้ำหลักมาจากป่าชุมชนทุ่งหัวเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ชาวบ้านร่วมกันดูแล ทำให้แหล่งน้ำมีความสะอาดและปลอดภัย ไม่มีสารเคมีเจือปน

3) การเตรียมความพร้อมแปลงเพื่อรับรองมาตรฐานปลอดภัยและการขอรับรองด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP): สมาชิกกลุ่มมีการเตรียมความพร้อมแปลงเกษตรเพื่อขอรับรองมาตรฐานปลอดภัยและการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี โดยยึดหลักการผลิตที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด

4) การนำความรู้ไปเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่น

5) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 กลุ่มที่มีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม สรุปลำดับดังนี้ 1) การสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยี: โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชนเพื่อส่งเสริมเกษตรปลอดภัยอย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรมด้านการผลิต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ รวมถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ 2) ด้านการส่งเสริมการตลาดและช่องทางจำหน่าย: มีการผลักดันให้จัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตโดยตรงถึงผู้บริโภค 3) ด้านการสนับสนุนงบประมาณและโครงการพัฒนา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าประดู่มีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการเกษตรปลอดภัย และหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการเพื่อให้องค์ความรู้ด้านเกษตร ขณะทีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเองได้จัดทำแผนโครงการและเอกสาร เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรือน ระบบน้ำอัจฉริยะ และเงินทุนหมุนเวียนสำหรับจัดซื้อวัสดุและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน โดยมีการผลักดันให้ศูนย์เรียนรู้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ: โดยมีการจัดตั้งเครือข่ายอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรปลอดภัย

2.3 กลุ่มผู้บริโภคผลผลิตจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม สรุปลำดับดังนี้:

1) ด้านความพึงพอใจและประสบการณ์การบริโภค: ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในคุณภาพของผลผลิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านความสดใหม่ ความปลอดภัยจากสารเคมี และรสชาติที่ดี ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ทำให้ผลผลิตของกลุ่มได้รับการตอบรับอย่างดีจากทั้งผู้บริโภคในพื้นที่และนอกพื้นที่ 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิต: ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลผลิตจากศูนย์เรียนรู้ โดยเฉพาะความปลอดภัยจากสารเคมี และการได้รับการรับรองมาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) 3) ด้านการเข้าถึงและช่องทางจำหน่าย: ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลผลิตได้ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น การซื้อโดยตรงจากศูนย์เรียนรู้ ตลาดชุมชน หรือการจัดส่งตามคำสั่งซื้อ โดยใช้แอปพลิเคชันไลน์เป็นช่องทางติดต่อหลัก 4) ด้านการส่งเสริมและการตลาด: ผู้บริโภคเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ของศูนย์เรียนรู้ยังอยู่ในวงจำกัด และเสนอให้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น 5) ด้านความคาดหวังและแนวทางพัฒนา: ผู้บริโภคคาดหวังให้ศูนย์เรียนรู้พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานความปลอดภัยของผลผลิตอย่างต่อเนื่อง พร้อมเสนอให้มีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพืชผักปลอดภัย เช่น น้ำผักสกัดเย็น แยมผลไม้ สมุนไพรอบแห้ง และของใช้ในครัวเรือนจากวัสดุธรรมชาติ

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม สรุปลำดับดังนี้ 1) ด้านแรงงานและเวลา: สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอื่น ทำให้มีเวลาจำกัดในการดูแลแปลงเกษตร ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิต และการรักษามาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) กลุ่มจึงปรับตัวด้วยการแบ่งหน้าที่ตามเวลาว่าง และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย 2) ด้านพื้นที่จำกัดและทรัพยากรไม่เพียงพอ: การใช้พื้นที่ป่าชุมชนมีข้อจำกัดด้านขนาดและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มจึงปรับรูปแบบการปลูกให้เหมาะสม จัดทำแปลงสาธิต และใช้พื้นที่หมุนเวียนตามฤดูกาล พร้อมขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในด้านวัสดุ และองค์ความรู้ 3) ด้านราคาผลผลิตผันผวนและตลาดไม่แน่นอน: แม้มีมาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) แต่ราคาผลผลิตยังไม่มั่นคงและขาดช่องทางจำหน่ายที่ชัดเจน กลุ่มจึงหาช่องทางการตลาดที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะตลาดออนไลน์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์มมีบริบทที่สะท้อนถึงการพัฒนาเกษตรปลอดภัยในพื้นที่อนุรักษ์ โดยมีการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ภายใต้ข้อจำกัดด้านแรงงาน พื้นที่ และตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อแข่งขันอย่างยั่งยืน กลุ่มมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นในด้านการจัดการเกษตรปลอดภัยภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่ป่าชุมชนและทรัพยากรที่จำกัด สมาชิกส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักอื่นและใช้เวลาว่างในการทำเกษตร ส่งผลให้การจัดการแปลงต้องอาศัยความร่วมมือและการแบ่งหน้าที่อย่างยืดหยุ่น ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวเชิงบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของชมพูนุท ศรีพงษ์ และคณะ (2564) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ความสามารถในการปรับตัวของกลุ่มต่อข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสร้างความร่วมมือภายในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของกลุ่มทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ที่เน้นการใช้พื้นที่อย่างรู้คุณค่า การปลูกพืชแบบผสมผสาน และการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในแปลงสาธิตด้านการตลาดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ยังเผชิญกับความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตและช่องทาง จำหน่ายที่จำกัด แต่มีความพยายามในการสร้างแบรนด์และพัฒนาช่องทางออนไลน์ เช่น การใช้เฟซบุ๊กและไลน์ในการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้า สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของทักษญา ส่งาโยธิน (2563) การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ชายแดนผ่านการยกระดับการตลาดดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายผู้บริโภค พบว่า การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ชายแดนผ่านการยกระดับการตลาดดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายผู้บริโภค นอกจากนี้ การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมยังเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ กลุ่มจึงใช้แนวทางการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภายนอกและการทดลองใช้เทคโนโลยีในแปลงสาธิต และยังคงสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของปิยะดา มณีนิล และคณะ (2566) การพัฒนาการจัดการธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน ในสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการร่วมกับเครือข่ายวิชาการ พบว่า ได้เสนอให้วิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนใต้พัฒนาการจัดการธุรกิจผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการร่วมกับเครือข่ายวิชาการ

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการระบบการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา สะท้อนถึงการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดด้านแรงงาน พื้นที่ และทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก การใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และการวางแผนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบการผลิตในงานวิจัยอื่น ๆ ที่เน้นความยั่งยืนและการสร้างมูลค่าเพิ่มในชุมชน การจัดการระบบการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นในด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอื่นและใช้เวลาว่างในการทำเกษตรปลอดภัย ส่งผลให้กลุ่มต้องวางแผนการผลิตอย่างยืดหยุ่น เช่น การแบ่งแปลงตามความสะดวก การจัดเวรดูแลแปลงในวันหยุด และการเลือกปลูกพืชที่ดูแลง่ายและให้ผลผลิตเร็ว ทั้งนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน เช่น ระบบรดน้ำอัตโนมัติ และการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และคณะ (2565) การพัฒนาระบบผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพสู่มาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัย พบว่า การจัดการระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวางแผนร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกขั้นตอน งานวิจัยนี้ยังเสนอว่าการจัดการผลผลิตควรมีการบันทึกข้อมูลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษามาตรฐานและปรับปรุง

กระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของอัจฉราวรรณ สุขเกิด และคณะ (2564) การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่าอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบการผลิตของวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยการจัดการที่เชื่อมโยงระหว่างการผลิต การแปรรูป และการตลาดโดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า ซึ่งตรงกับแนวทางของกลุ่มท่งหัวเมืองฟาร์มที่มีการจัดทำแปลงสาธิต การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างแบรนด์ชุมชน

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ท่งหัวเมืองฟาร์ม ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร เผชิญกับปัญหาหลายด้านในการดำเนินเกษตรปลอดภัย ทั้งด้านแรงงาน พื้นที่ ทรัพยากร เทคโนโลยี และตลาด แต่สามารถพัฒนาแนวทางแก้ไข ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ที่เน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ท่งหัวเมืองฟาร์ม ประสบกับ ข้อจำกัดด้านแรงงานและเวลา เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอื่น ทำให้การดูแลแปลงเกษตรไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตและการรักษามาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) กลุ่มจึงใช้แนวทางการแบ่งหน้าที่ตามเวลาว่าง จัดเวรหมุนเวียน และใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน เช่น ระบบรดน้ำอัตโนมัติ และการสื่อสารผ่านไลน์ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของทักษิญา สง่าโยธิน (2564) การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ ชายแดนผ่านการยกระดับการตลาดดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายผู้บริโภค พบว่า การบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างยืดหยุ่นและการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานช่วยลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในด้านข้อจำกัดด้านพื้นที่และทรัพยากร กลุ่มใช้พื้นที่ป่าชุมชนที่มีข้อกำหนดด้านการอนุรักษ์ จึงไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ตามต้องการ กลุ่มจึงปรับปรุงแบบการผลิตให้เหมาะสม เช่น การปลูกพืชผสมผสาน การใช้พื้นที่หมุนเวียน และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของทิพย์วรรณ จันทรา (2564) ที่เสนอว่า การใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างรู้คุณค่าและการจัดการแบบหมุนเวียนเป็นหัวใจของการพัฒนาเกษตรในพื้นที่อนุรักษ์ ในด้านตลาดและราคาผลผลิตที่ผันผวน กลุ่มยังขาดช่องทางจำหน่ายที่แน่นอน และไม่สามารถแสดงจุดเด่นของผลผลิตปลอดภัยได้อย่างเต็มที่ จึงได้พัฒนาช่องทางจำหน่ายตรง เช่น ตลาดนัดเกษตรปลอดภัยการขายผ่านเฟซบุ๊กและไลน์ รวมถึงการสร้างแบรนด์และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และยังคงสอดคล้องกับข้อเสนอในงานวิจัยของ ทักษิญา สง่าโยธิน (2564) พบว่า การสร้างแบรนด์และการตลาดดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและขยายตลาดของวิสาหกิจชุมชน” สุดท้ายในด้าน การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม กลุ่มยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และงบประมาณ แต่ได้เริ่มปรับตัวโดยการจัดอบรมร่วมกับหน่วยงานภายนอก และรวมกลุ่มจัดซื้ออุปกรณ์ร่วมกัน และสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของกัญธิมา พิมพ์สุวรรณ (2566) ที่เสนอว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภายนอกและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเกษตรปลอดภัย

องค์ความรู้ใหม่

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ท่งหัวเมืองฟาร์ม แสดงให้เห็นถึงการพัฒนากิจกรรมปลอดภัยภายใต้ข้อจำกัดเชิงพื้นที่และทรัพยากร โดยอาศัยความร่วมมือภายในกลุ่ม การปรับตัวเชิงนวัตกรรม และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับงานวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อความยั่งยืนและการแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. การจัดการระบบการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม เป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในพื้นที่

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ภายใต้ข้อจำกัด โดยอาศัยความร่วมมือภายในกลุ่ม การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก

4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้ทุ่งหัวเมืองฟาร์ม ได้รูปแบบการทำเกษตรปลอดภัย กระบวนการเริ่มตั้งแต่วิธีการปลูก การดูแลรักษา และการเก็บผลผลิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป และการตลาด เพื่อให้กลุ่มสามารถพัฒนารูปแบบเกษตรปลอดภัยได้อย่างยั่งยืน

2. ควรมีการผลักดันให้เกิดนโยบายสนับสนุนการใช้พื้นที่ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยไม่ขัดต่อหลักการอนุรักษ์ และส่งเสริมการใช้พื้นที่เพื่อการเรียนรู้และผลิตอาหารปลอดภัย

3. ควรส่งเสริมการขึ้นทะเบียนมาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) และ Organic Thailand อย่างเป็นระบบ พร้อมจัดตั้งกลไกติดตามและประเมินผลในระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์ การจัดการข้อมูลผลผลิต และการสื่อสารกับผู้บริโภค

2. ควรส่งเสริมการจัดทำแผนการผลิตร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการแรงงาน พื้นที่ และเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ และแนวทางการจัดการเกษตรปลอดภัยที่ประสบความสำเร็จ

4. ควรเสนอให้มีการพัฒนาโมเดล “ระบบการผลิตเกษตรปลอดภัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2565). (ร่าง) แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ.2566-2570. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://saraban.ddd.go.th/archive/openAttachFileServlet?attSeq=625941&sid.>

{20 มิถุนายน 2568}.

กัญธิมา พิมพ์สุวรรณ. (2566). แนวทางการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการปรับตัวของเกษตรกรต่อสถานการณ์ปัญหาภัยแล้งในอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2565). แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ.2566-2570. (ม.ป.ท.) : (ม.ป.พ.).

ชมพูนุท ศรีพงษ์ และคณะ. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานการวิจัย, คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ทักษิญา สง่าโยธิน. (2563). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ชายแดนผ่านการยกระดับการตลาดดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายผู้บริโภค. รายงานการวิจัย, คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ทิพย์วรรณ จันทรา. (2564). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพในเขตพื้นที่บ้านดอนโรง ตำบลเขาพระบาท อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปิยะดา มณีนิล และคณะ. (2566). การพัฒนาการจัดการธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการร่วมกับเครือข่ายวิชาการ. รายงานการวิจัย, คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.

อัจฉราวรรณ สุขเกิด และคณะ. (2564). การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่า อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี. วารสารมณีเชษฐาราม วัตจอมมณี, 7(4), 552-564.